

ŠV. TOMAS AKVINIETIS

SVARSTYTI KLAUSIMAI APIE TIESĄ KLAUSIMAS XIV. VI, VII, VIII ARTIKULAI

Disputed Questions on Truth. Question 14. Articles VI, VII, VIII

ŠEŠTAS ARTIKULAS

AR TIKĖJIMAS YRA BEFORMĖ DORYBĖ

Ir atrodo, kad yra.

1. Juk tai, ką tikėjimas gauna iš meilės, negali būti tikėjimui esminga, nes ir be jo tikėjimas gali būti. Bet to, kas kam nors yra atsitiktina, negalima priskirti giminei. Todėl tikėjimas tuo, kas jame yra meilės suformuota, nepriskiriamas dorybės giminei: vadinasi, tikėjimas yra meilės formos neturinti dorybė.
2. Be to, yda priešinama niekam kitam, o tik dorybei arba [kitai] ydai. Bet netikėjimas, kuris yra yda, priešinamas beformiam tikėjimui ne kaip ydai; vadinasi, kaip [kitai] dorybei; todėl išvada nesikeičia.
3. Tačiau jis [Augustinas] sakė, kad netikėjimas priešinamas tik suformuotam tikėjimui. – Bet priešingai, įprotis turi būti priešingas tiems, kurių veiksmas yra priešingi. O beformio tikėjimo ir netikėjimo aktai – pritarti ir nepritarti – vieni kitiems priešingi. Todėl beformis tikėjimas priešinamas netikėjimui.
4. Be to, atrodo, kad dorybė yra ne kas nors kita, kaip tam tikrą galią tobulinantis įprotis. O beformis tikėjimas tobulina protą. Vadinasi, jis yra dorybė.
5. Be to, įdiegti įpročiai yra kilnesni už įgytus įpročius. Bet, pasak filosofų, įgyti, t. y. politiniai, įpročiai vadinami dorybėmis, nors juose meilės (*caritas*) nėra. Todėl beformis tikėjimas, kadangi jis yra įdiegtas, dar labiau yra dorybė.
6. Be to, Augustinas sako, jog kitos dorybės, išskyrus meilę, gali būti be malonės. Todėl ir malonės neturintis beformis tikėjimas yra dorybė.

RAKTAŽODŽIAI: protas, valia, tikėjimas, malonė, meilė, įprotis.

KEY WORDS: intellect, will, faith, grace, love, habitus.

1. Bet priešingai. Augustinas teigia, jog visos dorybės yra susijusios taip, kad jeigu kas nors turi vieną, turi visas. Tačiau beformis tikėjimas nėra su kitomis dorybėmis susietas. Todėl jis nėra dorybė.
2. Be to, piktosiose dvasiose jokių dorybių nėra. Tačiau piktosiose dvasiose yra beformis tikėjimas, nes piktosios dvasios tiki (žr. Jok 2, 19). Todėl beformis tikėjimas nėra dorybė.

Atsakymas. Atsakytina, jog teisingai šnekant apie dorybę, beformis tikėjimas nėra dorybė. Nėra todėl, kad dorybė, teisingai šnekant, yra įprotis, galintis sukelti tobulą veiksmą. Bet jei koks nors veiksmas priklauso nuo dviejų galių, tai jis negali būti vadinamas tobulu, nebent kiekviena tų galių būtų tobula: tai akivaizdu tiek moralės, tiek proto dorybių atveju. Juk pažinimo išvadai reikia dviejų dalykų: būtent intelekto principų ir iš tų principų išvadas dedukuojančio proto¹. Tad jeigu kas nors klystų dėl principų arba jais abejotų, arba nesuprastų išprotavimo būdo, tai išvadų pažinimas nebūtų tobulas, taip pat ir žinojimas, kuris yra proto dorybė. Panašiai ir deramas geismo veiksmas priklauso nuo proto ir nuo paties geismo. Tad jeigu protas nėra supratingumu išstobulintas, tai geismo veiksmas negali būti tobulas, kad ir koks polinkis į gėrį tam geismui priklausytų. Todėl šeštoje *Etikos* knygoje rašoma, kad nei santūrumas, nei kokia nors kita moralinė dorybė be supratingumo negali būti (Aristotelis, *Nikomacho etika*: 184 (1144b)).² Kadangi, kaip jau iš to, kas pasakyta, aišku, tikėjimas priklauso ir nuo proto, ir nuo valios, tai tikėjimo veiksmas negali būti tobulas, jeigu valia nėra išstobulinta meile, o protas tikėjimu. Todėl nesuformuotas tikėjimas negali būti dorybė.

1. Todėl į pirmąjį atsakytina, jog kas nors gali būti kam nors atsitiktinis prigimties giminės požiūriu, bet esminis įpročio giminei, būtent ydai ir dorybei, kaip deramas tikslas maitinimuisi arba bet kuriai kitai būtinai būklei. Ir panašiai tai, ką tikėjimas gauna iš meilės, prigimties giminės požiūriu jam yra atsitiktina, bet esminga įpročio giminės požiūriu. Dėl to jis priskiriamas dorybės giminei.
2. Į antrąjį atsakytina, kad yda priešinama ne tik tobulai dorybei, bet ir tam, kas dorybių giminėje yra netobula: pavyzdžiui, nesantūrumas prigimtiniam gėrio geismui. Ir taip netikėjimas nesuformuotam tikėjimui priešinamas.
3. Su trečiuoju argumentu sutinkame.
4. Į ketvirtąjį atsakytina, kad beformiu tikėjimu protas neatvedamas į dorybei pakankamą tobulumą, kaip akivaizdu iš to, kas jau buvo pasakyta.
5. Į penktąjį atsakytina, kad filosofai nesvarsto dorybių kaip atlygio vertų veiksmų principų, todėl mano, kad meile nesuformuotus įpročius galima vadinti dorybėmis; tačiau teologai mano kitaip.
6. Į šeštąjį atsakytina, kad Augustinas dorybes dažnai traktavo kaip tobulinančias visų pagirtinų veiksmų įpročius. Arba galima sakyti, jog Augustinas manė ne tai, kad be malonės egzistuojantys įpročiai vadinami dorybėmis, o tai, kad kai kurie įpročiai tada, kai egzistuoja kartu su malone, yra dorybės, bet malonės netekę, nėra dorybės.

SEPTINTAS ARTIKULAS

AR BEFORMIS IR SUFORMUOTAS
TIKĖJIMO ĮPROTIS YRA TAS PATS ĮPROTIS

Ir atrodo, kad nėra.

1. Juk malonė tikinčiajam daro ne mažesnę poveikį negu netikinčiajam. Bet kai netikintysis atsiverčia [į tikėjimą], tai kartu su malone jam įdiegiamas tikėjimo įprotis. Vadinasi, panašiai atsitinka ir tikinčiajam; ir taip suformuoto tikėjimo įprotis yra kitoks negu beformio tikėjimo įprotis.
 2. Be to, beformis tikėjimas yra vergiškos baimės pradai, o suformuotas tikėjimas – nuo baimės išlaisvintas arba išsventintas. Bet kylanti sūniška arba šventa baimė vergišką baimę pašalina. Vadinasi, ir kylantis suformuotas tikėjimas pašalina beformį tikėjimą ir todėl suformuotas ir beformis tikėjimas nėra tas pats įprotis.
 3. Be to, pasak Boetijaus, atsitiktinį požymį galima gadinti, bet keisti jo negalima. Tačiau beformio tikėjimo įprotis yra tam tikras atsitiktinis požymis. Todėl jo negalima pakeisti taip, kad tikėjimas taptų suformuotas.
 4. Be to, artėjant gyvenimui, mirtis traukiasi. Tačiau Jokūbo laiške rašoma, kad beformis *tikėjimas be darbų negyvas* (Jok 2, 26). Todėl ateinanti meilė, kuri yra gyvenimo pradai, pašalina beformį tikėjimą, ir taip jis tampa suformuotas.
 5. Be to, iš dviejų atsitiktinių požymių nesusidaro vienas. O beformis tikėjimas yra tam tikras atsitiktinis požymis. Todėl negali būti taip, kad iš jo ir meilės atsirastų vienas atsitiktinis požymis. Bet atrodo, kad taip turėtų būti, jeigu pats beformis tikėjimas būtų suformuojamas.
 6. Be to, visa, kas skiriasi gimine, skiriasi ir rūšimi, ir skaičiumi. O beformis ir suformuotas tikėjimas skiriasi gimine, nes vienas yra dorybė, bet kitas nėra. Vadinasi, jie skiriasi rūšimi ir skaičiumi.
 7. Be to, įpročiai atskiriami pagal veiksmus. O suformuoto tikėjimo veiksmai skiriasi nuo beformio tikėjimo veiksmų: būtent tikėti į Dievą ir tikėti Dievu arba Dievą. Vadinasi, jie yra skirtingi įpročiai.
 8. Be to, skirtingi įpročiai skirtingomis ydomis sunaikinami, nes kiekvienas sunaikinamas jo priešybe, ir vienas kitam yra priešingi. O suformuotas tikėjimas sunaikinamas paleistuvystės nuodėme, tačiau beformis tikėjimas sunaikinamas ne paleistuvyste, bet tik netikėjimo nuodėme. Vadinasi, beformis ir suformuotas tikėjimai yra skirtingi įpročiai.
1. Bet priešingai Jokūbo laiške parašyta: *tikėjimas be darbų negyvas* (Jok 2, 26); Glosa, *kuriais atgaivina*. Vadinasi, tą patį negyvą beformį tikėjimą formuoja ir atgaivina.
 2. Be to, daiktai neskirstomi pagal tai, kas daiktų esmei nepriklauso. O meilė tikėjimo esmei nepriklauso. Vadinasi, pagal tai, kad tikėjimas yra be meilės ar su meile, tikėjimo įprotis neskirstomas.

Atsakymas. Atsakytina, jog nuomonės apie tai yra skirtingos. Mat vieni sako, kad beformis tikėjimas niekada nebūna suformuojamas, bet kartu su malone įdie-

giamas tam tikras naujas įprotis, kuris yra suformuotas tikėjimas. Ir, jam atsiradus, beformio tikėjimo įprotis išnyksta. Bet to negali būti, nes nieko negalima pašalinti, išskyrus tik per jo priešybę. Tad jeigu suformuoto tikėjimo įpročiu būtų pašalinamas beformio tikėjimo įprotis, kuris pirmajam priešinamas tik beformiškumo pagrindu, tai pats beformiškumas priklausytų beformio tikėjimo esmei, todėl savo esme būtų blogas įprotis ir negalėtų būti Dievo dovana. Ir be to, kai kas nors mirtinai nusideda, malonė ir suformuotas tikėjimas išnyksta, bet matome, kad [beformis] tikėjimas išlieka. Ir neįmanoma, kad būtų taip, kaip sakoma, jog tada iš naujo jam suteikiama beformio tikėjimo dovana, nes tokiu atveju tektų pripažinti, kad jo nuodėmė buvo paruošimas priimti tą dovaną iš Dievo. Todėl kiti teigia, jog kylanti meile pašalinamas ne įprotis, o tik beformio tikėjimo veikimas. Bet ir šis teiginys neišlaiko kritikos, nes taip [beformio tikėjimo] įprotis nustotų veikęs. Ir be to, kadangi beformio tikėjimo veikimas neturėtų esminės priešybės suformuoto tikėjimo veikimui, tai pastarasis negalėtų jam sutrukdyti. Taip pat negalima sakyti, kad abu tie veiksmai ir įpročiai yra kartu, nes kiekvieną beformio tikėjimo veiksmą gali atlikti suformuotas tikėjimas. Dėl to tas pats veiksmas kiltų iš dviejų įpročių, o taip nebūna. Ir todėl kartu su kitais mąstytojais reikia sakyti, kad beformis tikėjimas, kylant meilei, išlieka, yra formuojamas, ir taip tik beformiškumas pašalinamas. Tuo įsitikinti galima šitaip: galių arba įpročių skirtingumas atsiranda iš dviejų dalykų – būtent iš objekto ir iš skirtingo veikimo būdo. Tačiau objektų skirtingumas galias ir įpročius daro iš esmės skirtingus, pavyzdžiui, rega skiriasi nuo klausos ir nesavanaudiškumas – nuo narsos. Bet veikimo būdas galią arba įprotį daro skirtingą ne iš esmės, o tik kaip tobulą ir netobulą. Juk tai, kad kas nors aiškiau arba prasčiau mato, arba nesavanaudišką darbą lengviau arba sunkiau atlieka, regos galios ir nesavanaudiškumo įpročio nedaro skirtingų, o tik parodo, kad galia ir įprotis yra tobulesnis ar ne toks tobulas. Tačiau suformuotas ir beformis tikėjimas skiriasi ne objektu, o tik veikimo būdu. Juk suformuotas tikėjimas tobula valia pirmajai tiesai pritaria, o beformis tikėjimas – netobula valia. Todėl suformuotas ir beformis tikėjimai vienas nuo kito nesiskiria kaip du skirtingi įpročiai, bet skiriasi kaip tobulas ir netobulas įprotis. Ir kadangi tas pats įprotis, kuris anksčiau buvo netobulas, gali tapti tobulas, tai tas pats nesuformuoto tikėjimo įprotis vėliau gali būti suformuotas.

1. Todėl į pirmąjį argumentą atsakyтина, kad į tikintįjį iliejama malonė nėra mažiau veiksminga negu iliejama į netikintįjį. Bet tai, kad tame, kuris turi tikėjimą, ji netampa kito tikėjimo priežastimi, nes tikėjimą jau randa, yra atsitiktinumas, pavyzdžiui, jei kas nors mokantis savo mokslo moko nemokantį, tai neįgyja naujo mokslo, o tik sustiprėja tuo, ką jau turi.
2. Į antrąjį atsakyтина, kad gaunama meilės dovana iš vergiškos baimės pašalina ne jos substanciją, o tik jos vergiškumą. Ir taip pat gaunama malonė iš tikėjimo pašalina tik jo beformiškumą.
3. Į trečiąjį atsakyтина, kad nors atsitiktinis požymis negali būti keičiamas, tačiau tą požymį turintis subjektas tuo požymiu gali būti keičiamas; ir todėl sakoma,

kad tas atsitiktinis požymis darosi įvairus, pavyzdžiui, baltumas didėja arba mažėja subjekta baltumu keičiant.

4. Į ketvirtąjį atsakytina, jog ateinantis gyvenimas turi pašalinti ne mirusį, bet mirtį; ir taip pat meilė pašalina ne beformį tikėjimą, o beformiškumą.
5. Į penktąjį atsakytina, kad nors iš dviejų atsitiktinių požymių neatsiranda vienas, tačiau vienas požymis gali būti kitu tobulinamas, pavyzdžiui, spalva – šviesa. Ir taip tikėjimas tobulinamas meile.
6. Į šeštąjį atsakytina, kad apie beformį ir suformuotą tikėjimą nekalbama taip, tarsi jie skirtųsi tuo, kad priklauso skirtingoms giminėms ir jose egzistuoja, bet kalbama taip, kad skiriasi kaip tobulas, kuris pasiekia giminės prigimtį, ir netobulas, kuris niekada jos nepasiekia. Todėl reikia, kad jie nesiskirtų skaičiumi, kaip embrionas nesiskiria nuo gyvūno.
7. Į septintąjį atsakytina, kad tikėti Dievu ir tikėti Dievą, ir tikėti į Dievą reiškia ne skirtingus veiksmus, o skirtingas to paties dorybės veiksmo aplinkybes. Mat tikėjime yra tam tikra pažinimo dalis, į kurią atsižvelgiant tikėjimas yra įrodymo pagrindas. Ir taip, kiek tai liečia įrodymo principą, tikėjimo aktas vadinamas tikėjimu Dievu, nes tas principas skatina tikėjimu pritarti tam, kas Dievo valia pasakyta. Bet kiek tai liečia išvadą, kuriai pritariama, tikėjimo aktas vadinamas tikėti Dievą, nes pirmoji tiesa yra tikrasis tikėjimo objektas. O kiek tai liečia valią, tikėjimo aktas vadinamas tikėjimu į Dievą. Bet joks dorybės veiksmas nėra tobulas, jeigu neturi visų sąlygų.
8. Į aštuntąjį atsakytina, kad suformuotą tikėjimą paleistuvavimas ir kitos ydos, išskyrus netikėjimą, sunaikina ne kaip įpročio substanciją, o tik kaip formą.

AŠTUNTAS ARTIKULAS

AR TIKRASIS TIKĖJIMO OBJEKTAS YRA PIRMOJI TIESA

Ir atrodo, kad nėra.

1. Juk tikėjimas aiškinamas tikėjimo išpažinime (simbolyje). Tačiau tikėjimo išpažinime išvardinta daugybė kūriniams priklausančių dalykų. Vadinasi, ne vien pirmoji tiesa yra tikėjimo objektas.
2. Bet jis sakė, jog tikėjimo išpažinime išvardinti kūriniams priklausantys dalykai su tikėjimu susiję atsitiktinai, kaip šalutiniai dalykai. – Bet priešingai, mokslas nagrinėja visa tai, ką apima jo priemonės, kuria jis naudojasi, veiksmingumas. O tikėjimo priemonė yra tai, jog tikru dalyku laikoma tai, kas Dievo pasakyta, nes tuo tikintysis skatinamas pritarti tam, ką mano esant Dievo pasakyta. Bet tikėti Dievu, vadinasi, tikėti ne tik pirmąją tiesa, bet ir bet kuria tiesa. Vadinasi, bet kuri tiesa yra tikėjimo turinys ir objektas.
3. Be to, veikla skirstoma pagal objektus. Bet tikėjimo veikla ir tiesioginis Dievo regėjimas yra skirtingos veiklos. Ir kadangi minėto regėjimo objektas yra pati pirmoji tiesa, tai ji nebus tikėjimo veiklos objektas.

4. Be to, pirmoji tiesa su tikėjimu susijusi taip, kaip šviesa su rega. Tačiau, pasak Ptolemajo, pati savaime šviesa nėra regos objektas, veikiau regos objektu yra aktuali spalva. Vadinasi, ir pirmoji tiesa pati savaime nėra tikėjimo objektas.
5. Be to, tikima sudėtiniais dalykais: juk tik juos kas nors gali pripažinti tikrais. Tačiau pirmoji tiesa yra paprasta tiesa. Todėl tikėjimo objektas nėra pirmoji tiesa.
6. Be to, jeigu tikėjimo objektu būtų pirmoji tiesa, tai visa, kas aiškiai priklauso kūriniai, tikslui nepriklausytų. Tačiau kūno prisikėlimas aiškiai priklauso kūriniai ir vis dėlto tikėjimo dalykams priskiriamas. Vadinasi, pirmoji tiesa pati savaime nėra vienintelis tikėjimo objektas.
7. Be to, kaip regimas dalykas yra regos objektas, taip dalykas, kuriuo tikima, yra tikėjimo objektas. Tačiau tikima daugeliu dalykų, ne tik pirmąją tiesą. Todėl pirmoji tiesa nėra esminis tikėjimo objektas.
8. Be to, santykinių dalykų yra tas pats pažinimas, nes vieno samprata apima kitą. Bet kūrėjas ir kūrinys vadinami santykiniais. Vadinasi, to pažinimo įpročio, kurio objektu yra kūrėjas, kūrinys irgi bus jo objektas. Ir šitaip nebus įmanoma, kad pirmoji tiesa būtų vienintelis tikėjimo objektas.
9. Be to, bet kuriame pažinime tas, į kurį dedukuojame, yra objektas, o tas, kuriuo į jį dedukuojame, yra priemonė. Bet kai kuriuos tiek iš Dievo, tiek iš kūrinio paimtus tikėtinius dalykus pirmąją tiesą į tikėjimą dedukuojame, kad jiems priartume tiek, kiek tikime Dievą esant teisingą. Vadinasi, pirmoji tiesa su tikslu susijusi ne kaip su pažinimo objektu, o labiau kaip su priemone.
10. Be to, kaip meilė (*caritas*) yra teologinė dorybė, taip ir tikėjimas. Bet savo objektu meilė turi ne tik Dievą, bet ir artimą, todėl yra duoti du meilės įsakymai – mylėti Dievą ir mylėti artimą. Vadinasi, ir tikėjimas savo objektu turi ne vien pirmąją tiesą, bet ir sukurtąją tiesą.
11. Be to, Augustinas sako, kad tėvynėje regėsime pačius daiktus, bet čia nujaučiame tik jų atvaizdus. Bet tikėjimo reginys priklauso būsenai esant kelyje. Todėl tikėjimo reginys yra regėjimas atvaizdais. Bet atvaizdai, kuriais mūsų protas regi, yra sukurti dalykai. Vadinasi, tikėjimo objektas yra sukurta tiesa.
12. Be to, tikėjimas yra viduryje tarp žinojimo ir manymo, kaip tai matyti iš Hugo no Viktoriečio pateikto apibrėžimo. Bet žinomi ir manomi sudėtiniai dalykai. Vadinasi, tikima taip pat. Tad pirmoji tiesa negali būti jo objektas, nes ji yra paprasta.
13. Be to, atrodo, kad tikėjimo pradžia yra pranašiškas apreiškimas, kuriuo mums skelbiami dieviški dalykai. Tačiau pranašavimo objektas yra ne pirmoji tiesa, bet veikiau sukurti dalykai, kurie atsitinka tam tikru skirtingu laiku. Vadinasi, ir pirmoji tiesa nėra tikėjimo objektas.
14. Be to, atsitiktinė tiesa nėra pirmoji tiesa. Bet tam tikra tikėjimo tiesa yra atsitiktinė tiesa: juk Kristaus kančia ir mirtis buvo atsitiktinė, nes buvo priklausoma nuo jo laisvo sprendimo. Tačiau Kristaus kančia tikima. Vadinasi, pirmoji tiesa nėra tikrasis tikėjimo objektas.

15. Be to, teisingai kalbant, tikima tik sudėtiniais dalykais. Tačiau į tikėjimą papuo-
la tam tikra nesudėtinė pirmoji tiesa, kai sakome, kad Dievas kentėjo ir mirė.
Vadinasi, pirmoji tiesa tada nėra liečiama kaip tikėjimo objektas.
16. Be to, pirmoji tiesa su tikėjimu siejama dvejopai: būtent kaip liudijanti ir kaip
tai, kuo tikima. Bet jos kaip liudijančios negalima laikyti tikėjimo objektu tiek,
kiek ji liudija, nes šitaip ji būtų anapus tikėjimo esmės. Taip pat [tikėjimo objek-
tu] negalima laikyti to, kuriuo tikima, nes tokiu atveju bet koks apie jį sufor-
muotas teiginys būtų įtikimas pirmosios tiesos atžvilgiu; tai akivaizdžiai klai-
dinga. Todėl pirmoji tiesa nėra tikrasis tikėjimo objektas.
1. Bet yra priešingai. Yra taip, kaip Dionisijas sako, kad *tikima paprasta, niekada nekintančia ir visada vienoda tiesa*. O tokia gali būti tik pirmoji tiesa; ir taip toliau, ir panašiai.
 2. Be to, teologinės dorybės tikslas ir objektas sutampa. O tikėjimo tikslas yra pirmoji tiesa, kurios atviras regėjimas tikėjimu pelnomas. Vadinasi, ir jo objek-
tas yra pirmoji tiesa.
 3. Be to, Izidorius sako, kad dieviškosios tiesos suvokimas yra tikėjimo dalis. O Tikėjimas iš dalių sudarytas. Todėl dieviškoji tiesa yra tikėjimo objektas.
 4. Be to, kaip meilė susijusi su gėriu, taip tikėjimas su tiesa. Bet meilės objektas savaime yra didžiausias gėris, nes meilė (*caritas*) myli (*diligit*) Dievą ir artimą dėl Dievo. Todėl ir tikėjimo objektas yra pirmoji tiesa.

Atsakymas. Reikia sakyti, kad tikėjimo objektas pats savaime yra pirmoji tiesa. Tai suprasti galima šitaip. Mat joks įprotis neturi dorybės prigimties, nebent tas, kurio veiksmas visada geras, nes kitaip galia nebūtų tobula. Kadangi proto veikla yra gera tuo, kad teisingai sprendžia, tai vien tik toks protui priklausantis įprotis gali būti geras, dėl kurio neklystamai sakoma tiesa. Šios nuomonės pagrindas yra ne proto dorybė, bet mokslinis pažinimas ir protas, kaip apie tai rašoma šeštoje *Etikos* knygoje (Aristotelis, *Nikomacho etika*: 175 (1141a)³). Tačiau tokio tikėjimo, kuris yra dorybė, negalima gauti iš pačių daiktų suvokimo, nes jis nėra aiškus. Todėl jį reikia gauti tvirtai laikantis tokio liudijimo, kuriame neklaidingai atrandama tiesa. Bet kaip visa sukurta esatis pati savaime yra apgaulinga ir ydinga, nebent savyje turėtų ką nors iš nesukurtosios esaties, taip ir kiekviena sukurtoji tiesa yra ydinga, nebent būtų paremta nesukurtąja tiesa. Todėl nei žmogus, nei angelas negali neklystamai pritarti tiesai, nebent tik tiek, kiek atsižvelgia į juose bylojančią Dievo liudijimą. Todėl reikia, kad tikėjimas, kuris yra dorybė, žmogaus protą skatintų tvirtai laikytis tos tiesos, kuri priklauso žmogaus proto tiesą pranokstančiam dieviškajam mokslui. Šitaip, pasak Dionisijo traktato *Apie Dievo vardus* septintojo skyriaus, tikintysis *paprasta ir amžinai vienoda tiesa išlaisvinamas iš kintančios klaidų įvairovės*. Tačiau dieviškojo pažinimo tiesa yra tokia, kad pirmiausia ir svarbiausia jai priklauso nesukurti dalykai, o sukurtieji tik tam tikru šalutiniu būdu tiek, kiek Dievas, pats save pažindamas, pažįsta visa kita. Ir todėl pasitikėjimu žmogų su dieviškuoju mokslu siejantis tikėjimas svarbiausiu savo objektu turi patį Dievą, o visa kita – šalutiniu.

1. Todėl į pirmąjį reikia atsakyti, jog visi tikėjimo išpažinime minimi kūriniams priklausantys dalykai tikėjimo šaltiniu yra tik tiek, kiek susiję su pirmajai tiesai priklausančiais dalykais. Juk kančia tikėjime yra tik tiek, kiek tikime, kad Dievas kentėjo, o mirusiųjų prikėlimas tik tiek, kiek tikime, kad jis dieviškąja galia atliekamas.
2. Į antrąjį atsakytina, kad visais dieviškai liudijamais dalykais reikia tikėti, tačiau dieviškasis liudijimas, kaip ir mokslas, pirmiausia ir svarbiausia liudija save patį, ir tik šalutinai kitus dalykus. Evangelijoje pagal Joną Kristus sako: *Taigi liudiju aš pats apie save, ir apie mane liudija mane atsiuntęs Tėvas* (Jn 8, 18). Todėl pirmiausia tikima Dievu ir tik vėliau kitais dalykais.
2. Į trečiąjį atsakytina, kad pirmoji tiesa tėvynėje [t. y. rojuje] yra regos objektas, regimas toks, koks yra, bet tikėjime jis nėra taip matomas. Todėl tas pats abiejų veiklų objektas skirtingomis aplinkybėmis veiklos rūšis daro skirtingas.
3. Į ketvirtąjį atsakytina, kad tam tikru būdu šviesa yra regimas objektas ir tam tikru neregimas. Juk mes ją regime tik atsispindėjusią nuo kokio nors kūno kaip nuo kliūties arba kaip nors kitaip su juo susijusią. Todėl sakoma, kad šviesa yra regos objektas ne pati savaime, o tik per kūno spalvą, kuri visada yra šviesą sustabdžiusiame kūne. Bet kadangi be šviesos niekas negali būti regima, šviesa, anot Ptolemajo, vadinama pirmuoju regimu objektu. Ir taip pat pirmoji tiesa pati savaime yra tikėjimo objektas.
4. Į penktąjį atsakytina, kad pažintas daiktas pažinimo objektu vadinamas todėl, kad pats savaime anapus pažįstančiojo savarankiškai egzistuoja; nors pažįstamas tu, kas yra pažįstančiajame. Pavyzdžiui, akmens spalva kaip regos objektas pažįstama per akyje esančią jos rūšį. Todėl pirmoji tiesa, kuri savaime yra paprasta, yra tikėjimo objektas, tačiau mūsų protas ją suvokia savo paties būdu taip, tarsi ji būtų sudėtinė. Ir tuo, kad sandarą pripažįsta kaip tiesą, pirmosios tiesos siekia kaip objekto, todėl niekas nekliudo, kad tikėjimo objektu būtų pirmoji tiesa, tarsi būtų sudėtinė.
5. Į šeštąjį atsakytina, jog kūno prisikėlimas ir kiti panašūs dalykai pirmajai tiesai irgi priklauso, nes daromi dieviškąja galia.
6. Į septintąjį atsakytina, jog tie dalykai, kuriais galima tikėti, nes jie yra Dievo paliudyti, pirmiau turi būti apie pirmąją tiesą, po to apie sukurtus dalykus, kaip akivaizdu iš to, kas pasakyta pagrindinėje artikulo dalyje. O kiti tikėtini dalykai nepriklauso tam tikėjimo objektui, apie kurį dabar kalbame.
7. Į aštuntąjį atsakytina, jog kūrėjas yra tikėjimo objektas ne kaip kūrėjas, o kaip pirmoji tiesa. Todėl nebūtina, kad sukurti dalykai savaime būtų tikėjimo objektu. Mat kadangi šeimnininko ir vergo, kaip tokių, pažinimas yra tas pats, tai kiekvienas, kuris ką nors žino apie šeimnininką, kai ką žino ir apie vergą.
8. Į devintąjį atsakytina, kad nors pirmoji tiesa mus veda į kūrinius, tačiau pirmiausia ji mus veda į save pačią, nes pirmiausia ji pati save liudija. Todėl pirmoji tiesa tikėjime yra ir kaip priemonė, ir kaip objektas.

9. Į dešimtąjį atsakytina, kad meilė artimajame nemyli nieko, išskyrus Dievą, todėl nedera daryti išvados, kad meilės objektas yra kas nors kita negu aukščiausias gėris.
10. Į vienuoliktąjį atsakytina, jog atvaizdai, kuriais tikėjimas į ką nors žvelgia, yra ne tikėjimo objektas, o tai, kuo tikėjimas savo objekto siekia.
11. Į dvyliktąjį atsakytina, kad nors tikėjimas yra susijęs su mums priklausančiais sudėtiniais dalykais, bet tai, į ką, kaip į objektą, mes esame tikėjimo vedami, priklauso paprastai tiesai.
12. Į tryliktąjį atsakytina, kad nors pranašaujama apie sukurtus ir laikinus dalykus, tačiau pranašavimo tikslas yra tai, kas nesukurta. Mat į jį nukreipti visi pranašiški apreiškimai, net ir tie, kuriuose kalbama apie sukurtus dalykus, kad mes pažintume Dievą. Todėl pranašavimas veda į tikėjimą kaip į tikslą, ir nebūtina, jog pranašavimo ir tikėjimo objektas arba dalykas būtų tas pats. Ir nors kartais jis būna tas pats, tačiau apie jį pranašaujama ir juo tikima skirtingai. Šitaip skyrėsi senovės žmonių pranašavimas apie Kristaus kančią nuo jų tikėjimo: apie ją buvo pranašaujama kaip apie laikiną dalyką, o tikima kaip amžiną.
13. Į keturioliktąjį atsakytina, jog kančia tikima tik todėl, kad ji siejama su amžinąja tiesa, atsižvelgiant į tai, kad svarstoma Dievo kančia. Ir nors pati savaime nagrinėjama kančia yra laikina, bet dėl to, kad ji yra Dievo numatyta, tikėjimas ja ir jos pranašystė savyje turi nekintamą tiesą.
14. Į penkioliktąjį atsakytina, kad subjektas teiginyje yra tas dalykas, apie kurį kalbama. Todėl tokiuose teiginiuose, kaip *Dievas kentėjo*, tik subjektas įvardijamas kaip tai, kas nesukurta, tačiau dėl teiginio subjekto apie visą teiginį kalbame kaip apie nesukurta. Ir šitaip tikėjimas gali turėti pirmąją tiesą kaip savo objektą.
15. Į šešioliktąjį atsakytina, jog pirmoji tiesa tikėjimo objektu vadinama todėl, kad ja tikima. Bet nebūtina, kad kiekvienu apie Dievą suformuotu teiginiu būtų tikima: tikėti būtina tik dieviškosios tiesos paliudytais teiginiais. Panašiai judantis kūnas yra gamtos filosofijos objektas, bet ne visi apie judantį kūną suformuoti teiginiai yra moksliniai, o tik tie, kurie pagrįsti gamtos filosofijos principais. Panašiai pirmosios tiesos liudijimas tikėjime yra tarsi principas moksliniuose įrodymuose.

Literatūra

Aristotelis. 1990. *Nikomacho etika*. Iš senosios graikų k. vertė J. Dumčius. Aristotelis, *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mintis.

Nuorodos

¹ Akviniečio teorijoje „protas“ ir „intelektas“ yra sinonimai. Tačiau kalbant apie pažinimo elementų hierarchiją, pradmenys, arba principai, siejami su intelektu kaip aukščiausia proto dalimi.

² „Taigi kaip toje sielos dalyje, kuri sudaro nuomones, yra dvi [dorybės] rūšys – išradingumas ir supratingumas, taip toje dalyje, kurioje ugdomos būdo dorybės, yra taip pat dvi rūšys – pri-

gimtinė dorybė ir dorybė tikraja to žodžio prasme; pastaroji neatsiranda be supratingumo. Todėl kai kas sako, kad visos dorybės esančios supratingumo atmainos.“

³ „Jeigu tai, ką pasitelkę pažįstame tiesą ir niekada nesuklystame sprendami apie tuos dalykus,

kurie negali keistis, ir apie tuos, kurie gali keistis, yra mokslinis pažinimas, supratingumas, išmintis ir protas, ir jeigu iš trijų galių – mokslinio pažinimo, supratingumo ir išminties – nė viena čia netinka, tai lieka tik protas, kurio objektu gali būti tie pagrindai.“

Iš lotynų kalbos vertė prof. dr. Gintautas VYŠNIAUSKAS,
Klaipėdos universitetas

Versta iš *Sancti Thomae de Aquino Quaestiones disputatae de veritate*, quaestio XIV.
Textum adaequatum Leonino 1972 edito ex plagulis de prelo emendatum ac translatum
a Roberto Busa SJ in taenias magneticas denuo recognovit Enrique Alarcón atque instruxit
<[http:// www.corpusthomicum.org/qdv14.html](http://www.corpusthomicum.org/qdv14.html)> [žiūrėta 2019 09 12]